

Nr 794

Av herr Sköld, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 126, angående organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten, m. m.

Proposition nr 126 innefattar förslag till en fullständig omläggning av organisationen för statens rationaliserings- och ekonomiska kontrollverksamhet. Enligt detta skulle de fyra nuvarande självständiga enheterna minskas till två. Statens organisationsnämnd avses att införlivas med statskontoret och sakrevisionen dels med statskontoret och dels till viss del med det föreslagna nya riksrevisionsverket. Någon nämnvärd ekonomisk besparing uppnås inte med detta förslag. Omorganisationen torde därför kunna helt bedömas utifrån synpunkten av ändamålsenlighet och effektivitet. För min del anser jag förslaget i propositionen inte godtagbart i dessa avseenden.

Enligt mitt förmenande lämpar sig rationaliserings- och ekonomisk kontrollverksamhet föga för inlemmande i det ena eller andra byråkratiskt organiserade ämbetsverket. I båda fallen kräves stor rörlighet och möjlighet att mottaga impulser från samhällslivets olika områden. Det gäller ju nämligen här en sund anpassning av statsverksamheten efter utvecklingens krav. Ledningen av den sakrevisionella verksamheten i egentlig mening bör ligga hos personer med stor sakkunskap inte blott från olika sidor av statsverksamheten utan också från övrig allmän verksamhet samt från det enskilda näringslivet. Rationaliseringsverksamheten torde framför allt behöva inriktas och ledas efter direktiv av personer kunniga i fråga om såväl olika sidor av statlig förvaltning som utvecklingen av förvaltningstekniken inom både enskild och offentlig administration samt hjälpmedel härför.

Den i förenämnda proposition förordade inkorporeringen av sakrevisionen och organisationsnämnden i det föreslagna riksrevisionsverket respektive i statskontoret skapar inte såvitt jag kan finna tillräckliga förutsättningar för en effektiv vare sig sakrevision eller rationaliseringsverksamhet. De verksstyrelser som skulle komma i stället för sakrevisionens och organisationsnämndens hittillsvarande styrelser kan omöjligen ge tillgång till erforderliga erfarenhet och sakkunskap. Deras uppgifter måste ju omfatta en mängfald andra uppgifter än ekonomisk kontroll eller rationaliseringsverksamhet. Med hänsyn härtill blir urvalet av styrelsemedlemmarna knappast begränsat till insikter i de nyssnämnda verksamheterna. I dessa kan man inte räkna med att styrelserna blir lika initierade som fallet varit i fråga om sakrevisionens och organisationsnämndens hittillsvarande styrel-

ser, vilka varit i tillfälle att följa verksamheten i respektive organ. Dessutom torde enligt erfarenheten verksstyrelserna erhålla en begränsad handlingsfrihet, enär de, som synes framgå av förarbetena till propositionen, endast skulle deltaga i de viktigare ärenden som verkscheferna bestämmer.

Det ekonomiska kontrollarbetets liksom rationaliseringsverksamhetens inlemmande i centrala ämbetsverk måste leda till att arbetet i stor utsträckning får rutinkaraktär. Det kan också från tid till annan komma att för-lamas därigenom att personalen tages i anspråk för handläggning av remissvar och dylikt av mera löpande natur. Sådana farhågor gör sig gällande med särskild styrka vid ämbetsverk, vilkas verksamhetsområde innesluter omfattande uppgifter dels löpande, som inte kan eftersättas, och dels av initiativ natur. Sistnämnda uppgifter har hittills helt dominerat inom såväl sakrevisionen som organisationsnämnden. Det förefaller därför rätt självklart att för riksräkenskapsverket den kamerala granskningen, vars omfattning bestämts av riksdagen, och i statskontoret remissverksamheten i budgetfrågor alltid måste ges förtursrätt. Allvarlig risk förefinnes sålunda för att sakrevisions- liksom också rationaliseringsuppgifterna därigenom kan bli eftersatta.

Den hittillsvarande ordningen med fristående institutioner synes därför betydligt mera effektiv än ett överflyttande av uppgifterna till centrala ämbetsverk. Styrelserna för dylika specialverk kan lättare överblicka arbetsfältet och metoderna för arbetets bedrivande. De kan koncentrera sig på just dessa uppgifters behandling. Sammansättningen kan på grund av det mera begränsade arbetsfältet ge tillgång till sakkunskap från alla erforderliga områden av vikt.

Arbetsuppgifterna för både statens sakrevision och statens organisationsnämnd såsom de hittills varit fastslagna och som även enligt propositionen fortfarande skall vara de mera centrala torde i allmänhet vara sådana som ej lämpligen kan bearbetas av en byrå i ett ämbetsverk med där befintliga personaltillgångar, även om ämbetsverket därutöver har ett antal experter att ställa till förfogande. De är i stället av den beskaffenheten att de bör hänskjutas till mindre för varje uppgift sammansatta arbetslag. Detta måste i regel innesluta experter från skilda håll och vara skiftande efter uppgiftens beskaffenhet. Organiserandet av dylika team kan sannolikt inte med fördel uppdragas åt en byrå i ett ämbetsverk. Organisationen måste karakteriseras av rörlighet och smidighet. Man kan kanske ifrågasätta om inte såväl sakrevisionen som organisationsnämnden hittills alldeles för mycket byggt på i olika former fast anställd personal. Dylik borde komma till användning endast i begränsad omfattning. I stället bör relativt stora anslag stå till institutionernas förfogande för ersättning av för olika uppgifter tillfälligt anställda experter.

Det är visserligen naturligt att kritik framkommer mot tillvaron av så

små administrativa enheter av självständig natur som sakrevisionen och organisationsnämnden. Givetvis blir kostnaderna relativt sett större än för stora verk. Frågan är emellertid om inte andra utvägar för nedbringandet av de administrativa kostnaderna kan tänkas än uppgifternas inlemmande i centrala verk. Det är nämligen inte nödvändigt att vare sig sakrevisionens eller organisationsnämndens befattning med den egna institutionens administrativa och kamerala frågor fortbestår. De bör som en serviceverksamhet kunna ombesörjas av det större verk, som har beslättrade uppgifter. Exempel föreligger på ett dylikt förhållande. Sedan åtskilliga år är sekreterarna och biträdespersonalen åt såväl ungdomsfängelse- som interneringsnämnderna upptagna på fångvårdsstyrelsens stat. Detta ämbetsverk ombesörjer även alla administrativa och kamerala uppgifter för dessa nämnder. En liknande anordning borde kunna prövas i fråga om både den sakrevisionella verksamheten och rationaliseringsverksamheten.

Att rationaliseringsverksamheten har ett visst samband med statskontoret torde numera vara allmänt erkänt. Meningarna om vilket ämbetsverk som står den egentliga sakrevisionen närmast är däremot delade. Enligt propositionen skulle som nämnt denna verksamhet till huvudsaklig del inlemmas i det föreslagna riksrevisionsverket. De skäl till en dylik anordning som framföres i propositionen är emellertid åtskilligt svagare än de av 1956 års rationaliseringsutredning angivna. Enligt denna skulle den kamerala revisionen starkt minska. Propositionen godtar inte denna uppfattning. Utredningen föreslog ett överförande till statskontoret av budgetbyrån och finansstatistiska byrån. Ej heller detta accepteras i propositionen. Å andra sidan skall enligt denna verket tillföras vissa på statskontoret nu vilande uppgifter. Riksräkenskapsverket betygar självt att sambandet mellan sakrevision i egentlig mening och den kamerala revisionen är mycket obetydligt. Någon anledning att ändra riksräkenskapsverkets namn synes därför knappast föreligga.

Med den läggning Kungl. Maj:ts förslag fått i förevarande proposition synes det mig som om den egentliga sakrevisionen får ett långt starkare samband med statskontoret. Om, såsom jag förordar, sakrevisionen får fortbestå som en självständig institution, bör därför även befattningen med dess administrativa och kamerala uppgifter kunna uppdragas åt statskontoret.

Den fasta personalen i sakrevisions- och rationaliseringsorganen synes kunna minskas. Det torde ändå vara omöjligt för dessa institutioner att inom denna personal inrymma någon större del av erforderlig expertis. Den fasta personalen synes väsentligen böra ha till sin uppgift att fungera som sekretariat åt respektive styrelse, att planlägga verksamheten, organisera arbetslag och tjänstgöra som sekretariat åt dessa. I spetsen för ett dy-

likt sekretariat bör sättas en befattningshavare med stor erfarenhet och befäst omdöme.

En viss åtskillnad synes föreligga mellan de båda institutionerna. Rationaliseringsorganet torde nämligen komma att bedriva en betydligt mera mångsidig och omfattande konsulterande verksamhet än sakrevisionen. Åtskilliga experter från skilda områden måste tydligen stå till förfogande för en löpande behandling av från andra verk inkommande förfrågningar.

I övrigt bör som tidigare antytts de båda organen ha tillräckligt stora anslag för anlitanande av experter för de olika uppgifterna.

De antydningar om organisationen av den sakrevisionella verksamheten och rationaliseringsverksamheten som ovan gjorts ligger som synes i princip ganska nära det förslag som 1949 års rationaliseringsutredning framlade. Huvudmotivet för att dess förslag inte kom att genomföras var att statskontoret härigenom skulle komma att bli ett alltför stort verk. Läget i detta avseende skulle komma i ett annat läge vid ett godtagande av de arbetsuppgifter för detta verk som föreslagits i propositionen. Statskontorets befattning med de s. k. expeditiionschefsremisserna skulle överföras på andra verk samt uppgörandet av statsliggaren och kontrollen av statsverkets checkräkning till det föreslagna riksrevisionsverket. Med det bibehållande av självständiga institutioner för sakrevision och rationaliseringsverksamhet som här förutsättes ökas möjligheterna för statskontoret att ge administrativ och katedral service åt nämnda institutioner. Rent praktiskt sett skulle också en nära förbindelse mellan dessa och statskontoret underlätta detta senares befattning med viktiga remisser.

En dylik förbindelse bör kunna anordnas långt mera intimt än vad allenast denna serviceverksamhet kan ge upphov till. Det kan övervägas om inte statskontorets generaldirektör kunde fungera som ordförande i styrelserna för organen för sakrevision och rationaliseringsverksamhet. Vidare ligger det nära till hands att nämnda styrelser kommer att anlita befattningshavare i statskontoret med erfarenhet från ett visst arbetsområde som medlemmar i arbetslag i föreliggande fall. Befattningshavarna i fråga borde då erhålla tjänstledighet för den tid som erfordras för en sådan uppgift. Vidare förefaller det naturligt att befattningshavare hos statskontoret och dessa styrelser cirkulerar mellan verken. På detta sätt kan ett intimt samarbete åstadkommas till fromma för de uppgifter de olika institutionerna har att befrämja.

På här ovan angivna skäl bör därför riksdagen i princip besluta återända propositionen nr 126 till Kungl. Maj:t med hemställan om nytt förslag till 1961 års riksdag. Vidare bör riksdagen uttala sig för att det nya förslaget bör bygga på bibehållande av självständiga statsorgan för egentlig sakrevision och rationaliseringsverksamhet. Härvid bör prövas möjlig-

heterna att förenkla dessa organs organisation, varvid i denna motion antydda riktlinjer bör kunna ge viss ledning.

Av framställningen ovan torde framgå att, om mot förmodan riksdagen finner sig böra förorda definitivt beslut redan i år, jag rent subsidiärt i så fall ansluter mig till tanken på en sammanslagning med statskontoret av såväl den egentliga sakrevisionen som rationaliseringsverksamheten.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen, med förklaring att de i propositionen nr 126 förordade riktlinjerna för den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten inte kunnat godtagas, ville hos Kungl. Maj:t hemställa att ett reviderat förslag i frågan förelägges 1961 års riksdag med beaktande av att statens sakrevision och statens organisationsnämnd skall bestå som självständiga institutioner med nuvarande uppgifter under de förenklade former som i motionen angivits.

Stockholm den 22 april 1960

Per Edvin Sköld
